

ORGAN BAĞIŞINA İLİŞKİN ALGI VE TUTUMDA BAZI ÖZELLİKLERİN ETKİSİ: EBELİK VE HEMŞİRELİK ÖĞRENCİLERİ ÖRNEĞİ

THE EFFECT OF SOME CHARACTERISTICS OF PERCEPTION AND ATTITUDE RELATED TO ORGAN DONATION: EXAMPLES OF MIDWIFERY AND NURSING STUDENTS

Çağla YİĞİTBAŞ¹, Aliye BULUT²

¹Giresun Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Ebelik Bölümü

²Gaziantep İslam Bilim ve Teknoloji Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Ebelik Bölümü

ÖZ

AMAÇ: Organ bağışına yönelik faaliyetlere rağmen, konuya ilişkin duyarlılık halen istenilen düzeyde değildir. Araştırmanın amacı bir kamu üniversitesinde ebelik ve hemşirelik eğitimi alan üniversite öğrencilerinin organ bağışına ilişkin algı ve tutumunda bir takım sosyal ve demografik özelliklerin etkisini belirlemektir.

GEREÇ VE YÖNTEM: Araştırma tanımlayıcı kesitsel tiptedir. Evreni bir kamu üniversitesinde lisans düzeyinde ebelik ve hemşirelik eğitimi alan öğrenciler oluşturmuştur. Örneklem seçimine gidilmemiştir, katılım oranı %77.61 olmuştur. Araştırma öncesinde Bilimsel Araştırma Yayın Etiği izni ve kurumsal izinler alınmış, veriler öğrencilerin derslerinin bitimindeki son 15 dakikalık sürede yüz yüze görüşme yöntemine göre toplanmıştır. Araştırmanın bağımsız değişkenlerini katılımcıların bazı sosyo-demografik ve sağlık özellikleri, bağımlı değişkenini ise literatüre uygun olarak araştırmacılar tarafından oluşturulan organ bağışına yaklaşımı ve farkındalığı ölçmeye yönelik olan sorular oluşturmuştur. Araştırmanın verileri istatistik programı ile çözümlenmiş, p<0.05 anlamlılık düzeyi olarak kabul edilmiştir.

BULGULAR: Katılımcıların yaş ortalaması 20.78±1.96'dır. Katılımcılardan yalnızca 6 kişi (%1) organlarını bağışladığını belirtmiştir. Araştırmada yaş aralığı, cinsiyet, medeni durumun, anne eğitim düzeyi, aile tipi, alkol-ilaç-keyif verici madde alışkanlıklarından her biri, herhangi bir kronik hastalığa sahip olma, organ bağışı için bekleyen bir yakınının olması değişkenlerinin organ bağışçısı olmayı düşünme açısından farklılık oluşturmadığı tespit edilmiştir. Ancak; sigara alışkanlığı olmayanlarda, sağlıklı iken organ bağışını yapmayı düşünmede kararsız olanlarda, Türkiye'deki organ bağışını yetersiz görenlerde organ bağışçısı olmayı düşünme oranlarının daha fazla olduğu görülmüştür. Bunun da istatistiksel açıdan fark oluşturduğu tespit edilmiştir.

SONUÇ: Araştırmada, organ bağışçılığı farkındalığı ve yaklaşımı açısından sosyo-demografik özelliklerin etkili olmadığı tespit edilmiştir.

ANAHTAR KELİMELER: Organ bağışı, Algı ve tutum, Sağlık eğitimi alan öğrenciler

ABSTRACT

OBJECTIVE: Despite organ harvesting activities, the sensitivity of the subject is still not at the desired level. The aim of the research is to determine the effect of some social and demographic features on the perception and attitude of university students who receive midwifery and nursing education at a public university regarding organ donation.

MATERIAL AND METHODS: The research is of descriptive cross-sectional type. The universe of the study was created by students studying midwifery and nursing at undergraduate level at a public university. Sample selection was not made, the participation rate was 77.61%. Scientific Research Publication Ethics and institutional permits were obtained prior to the study and data were collected according to the face-to-face interview method in the last 15 minutes of the students' courses. The independent variables of the study were the socio-demographic and health characteristics, and the dependent variable of the study was the questions, created by the researchers in accordance with the literature, to measure the participants' awareness and the approach to organ donation. The data of the study were analyzed with the statistical program and p <0.05 was accepted as a meaningful level.

RESULTS: The mean age of the participants was 20.78 ± 1.96. Only 6 people (1%) stated that they donated their organs. In the study, the variables of age, sex, marital status, maternal education level, family type, alcohol-drug-enjoyment habits, each having a chronic disease, having a close relationship waiting for organ donation were found to make no difference in terms of thinking about being an organ donor. However; amongst non-smokers, participants who are indecisive in thinking to make organ donation while they are healthy, and participants who think organ donation in Turkey is inadequate, the rate of organ donors has been found to be more. It was also found that this difference was statistically significant.

CONCLUSIONS: The awareness and approach of organ donation is not at the desired level for the participants even in high level of the field of health education.

KEYWORDS: Organ donation, Perception and attitude, Students receiving health education

Geliş Tarihi / Received: 07.08.2019

Kabul Tarihi / Accepted: 25.06.2020

Yazışma Adresi / Correspondence: Doç.Dr.Çağla YİĞİTBAŞ

Giresun Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Ebelik Bölümü

E-mail: caglayigitbas@hotmail.com

Orcid No (Sırasıyla): 0000-0002-3789-1156, 0000-0002-4326-0000

GİRİŞ

Organ bağıışı tüm dünyada önemli bir küresel sorundur. Dünya genelinde var olan organ gereksinimlerinin sadece %10'unun karşılandığı bildirilmektedir. Gereksinimlerin karşılanamaması sorununa ilaveten bir diğer önemli sorun organ bekleyen hasta sayısındaki artıştır. Türkiye'deki nakillerde canlı vericilerin sayısı oldukça yüksek olmasına rağmen, ölmüş bir bireyden gerçekleştirilen nakil sayısı oldukça düşüktür ve Türkiye de beyin ölümü gerçekleşmiş bireylerden gerçekleştirilen nakillerin oranı yalnızca %25 civarındadır (1).

Kişinin özgür iradesiyle henüz hayatta iken "hayatını kaybettiğinde doku ve organlarının kullanılmasına" onay vermesi ve bunu belgelendirmesi, organ bağıışı olarak açıklanmaktadır (2).

Yaşamsal fonksiyonların devamlılığı açısından artık çalışamaz duruma gelmiş bir organın yerine, vericiden alınan (canlı ya da kadavra) alınan işlev görme özelliğine sahip yeni bir doku ya da organın nakli, "organ nakli" olarak tanımlanmaktadır (3). Terminal sürece girmiş bir birey ya da geriye dönüşsüz organ yetmezliği sürecindeki bir birey için uygulanan tek tedavi seçeneği organ naklidir. Son zamanlarda organ nakli konusunda toplum farkındalığının arttırılması, toplumun eğitilmesi amacı taşıyan faaliyetlerdeki artışa rağmen organ bağıışçısı oranları henüz arzu edilen düzeyde değildir, hatta durağandır. Donör sayısındaki düşüklüğün nedenleri; nakillerin başarısına ilişkin sağlık bakım profesyonellerinin bilgi eksikliği, beyin ölümü ve donör kriterlerine ilişkin bilgi eksikliği, potansiyel donör adaylarının ailelerinin beyin ölümünü anlamada yaşadıkları güçlükler, dini düşünceler ve ailelerden organ nakli için onay almakta zorluk yaşanması olarak sayılabilir (4). Literatürde, sağlık profesyonellerinin de tıpkı donör yakınları gibi "organ bağıışçılığı konusunda çekimser davrandıkları" belirtilmektedir (5, 6).

Türkiye'de yapılan ve üniversite öğrencilerinin organ bağıışına ilişkin görüşlerini irdeleyen çalışmalarda katılımcıların genelinin organ bağıışını önemli bulmalarına rağmen organ bağıışında bulunmadıkları görülmektedir. Konuya ilişkin; vücudun bütünlüğünün bozulacağına ilişkin inanç algısı, hayatın sonlanması sonrası bedene

yapılan müdahaleler, yasadışı uygulamalar, organlarının uygun olmayan bireylere nakledileceği endişesi ve organ bağıışçılığının ölümü hatırlatması gibi nedenlerden dolayı bağıışa ilişkin olumsuz düşüncelerin olduğu bildirilmektedir (7 - 9). Literatürde; Türkiye gibi organ bağıışçılığının kısıtlı olduğu ülkelerde görüş ve tutum belirleyen çalışmalara ihtiyaç olduğu belirtilmektedir (1).

Sağlık eğitimi alan ve sağlık profesyoneli olarak hizmet verecek olan öğrencilerin hizmet sektörüne geçmeden organ bağıışına yaklaşımlarının belirlenmesi, negatifiklerin erken süreçte tespit edilmesi ve giderilmesi açısından önemli olarak değerlendirilmektedir. Bu araştırmanın amacı, bir kamu üniversitesinde lisans düzeyinde ebellek ve hemşirelik eğitimi alan öğrencilerin organ bağıışına ilişkin algı ve tutumlarında bazı sosyo-demografik özelliklerin etkisini belirlemektir.

GEREÇ VE YÖNTEM

Araştırmanın Tipi: Araştırma nicel tiptedir ve analitik kesitsel yöntem prensiplerine göre yürütülmüştür.

Araştırmanın Evreni, Örneklemi ve Verilerin Toplanması: Araştırmanın evrenini bir kamu üniversitesinde lisans düzeyinde ebellek ve hemşirelik eğitimi alan öğrencilerin tamamı oluşturmuştur (N=746). Örneklem seçimine gidilmemiş katılımcıların tamamına ulaşılmaya çalışılmıştır.

Araştırmaya gönüllü katılım oranı %77.61 (579 kişi) olmuştur. Gönüllü katılımcılara herhangi bir dersin bitiminin son 15 dakikasında ulaşılmış, veriler araştırmacılar tarafından yüz yüze görüşme yöntemine göre ve literatür bilgisine uygun olarak geliştirilen anket formu aracılığıyla toplanmıştır. Anket formu, organ bağıışına yönelik algı ve tutumu ölçmeye yönelik olan ve sosyo-demografik özellikleri sorgulayan toplamda 30 adet çoklu sorudan oluşmuştur.

Araştırma öncesinde gönüllü katılımcılara bilgilendirilmiş onam formu yazılı olarak teslim edilmiştir.

Araştırma grubunu oluşturan bireylere araştırmanın amacı ve yöntemi açıklanmıştır. Katılımcıların haklarının korunması için "özerklik" ilkesine dikkat edilmiş ve katılımcılara istedikleri zaman araştırmadan çekilebilecekleri açıklan-

mıştır. Bilgilendirilmiş olur formu ankete ekli bir belge ile yazılı olarak katılımcılara sunulmuştur.

Katılımcının kimliğinin ve verilerinin muhafazası için araştırma süresince "gizlilik" ilkesine uygun hareket edilmiştir. Gönüllü katılım ilkesinin sağlanması için ise, araştırma anketleri katılımcıların derslerine hiçbir şekilde girmeyen gönüllü bir araştırma görevlisi ile toplatılmıştır.

Katılımcılar düşünce ve uygulamalarından dolayı hiçbir geri bildirim ugramamıştır.

ETİK KURUL

Araştırma süresince Helsinki kriterlerine uygun davranılmış; öğrencilerin öğrenim gördükleri kurumdan ve araştırmanın yürütüldüğü ilin Klinik Araştırmalar Etik Kurulundan (Sayı: 90139838-000-E.28153)" yazılı izinler, katılımcılardan sözel onam alınmıştır.

İSTATİSTİKSEL ANALİZ

Araştırmanın bağımsız değişkenlerini katılımcıların sosyo - demografik özellikleri, bağımlı değişkenini ise organ bağışına yönelik algı ve tutumu ölçen sorular oluşturmuştur.

Analizler için Statistical Package for the Social Sciences-22 (SPSS-22) programı kullanılmış, hata kontrolleri ve tablolar program aracılığıyla yapılmıştır.

Tanımlayıcı verilerde sayı ve yüzde dağılımları yapılmış; verilerin analizlerinde chi-square ve fisher's exact test-2-sided testleri bu testlerde farklılık bulunan değişkenlerde post hoc analiz olarak ise z testi yapılmıştır. Ayrıca bağımsız değişkenlerin bağımlı değişken üzerindeki etkisini belirlemek için lojistik regresyon analizi testleri yapılmıştır. Ortalamalar standart sapmalarla birlikte verilmiş, $p < 0.05$ anlamlılık düzeyi olarak kabul edilmiştir.

BULGULAR

Katılımcıların yaş ortalaması 20.78 ± 1.96 (17-35) olup, %83.8'i kadındır (fakülteadaki öğrencilerin %85.2'si kadın cinsiyetindedir), %27.3'ü sigara, %11.2'si alkol, %4.3'ü esrar-nargile gibi keyif verici herhangi bir maddeyi kullanmaktadır ve %4.8'in kronik hastalığa sahiptir (Tablo 1).

Tablo 1: Katılımcıların bazı sosyo-demografik-sağlık özellikleri (N=579)

Değişken	Özellik	Sayı	%
Yaş	17-21 arası	390	67.4
	22 ve üstü	189	32.6
Cinsiyet	Kadın	485	83.8
	Erkek	94	16.2
Medeni durum	Evlü	15	2.6
	Bekâr	549	94.8
	Nikâhsız birliktelik	15	2.6
Annenin en son bitirdiği okul (n=575)	Okur-yazar değil	83	14.4
	İlkokul mezunu	339	59.0
	Ortaokul mezunu	55	9.6
	Lise mezunu	81	14.0
	Üniversite mezunu	17	3.0
Babanın en son bitirdiği okul (n=571)	Okur-yazar değil	50	8.6
	İlkokul mezunu	190	32.8
	Ortaokul mezunu	205	35.4
	Lise mezunu	113	19.6
	Üniversite mezunu	15	2.6
Aile tipi	Çekirdek	419	72.4
	Geniş	145	25.0
	Parçalanmış	15	2.6
Şu anda kaldığı yer	Ailesinin yanında	50	8.6
	Arkadaşlarıyla kırada	190	32.8
	Kamu yurtdunda	205	35.4
	Özel yurtda	113	19.6
	Kırada tek başına	15	2.6
	Akrabalarının yanında	6	1.0
Sigara alışkanlığı 1.73±0.6 (1-3)	Var	158	27.3
	Yok	421	72.7
Alkol alışkanlığı	Var	65	11.2
	Yok	514	88.8
Keyif verici madde kullanma alışkanlığı	Var	25	4.3
	Yok	554	95.7
İlaç alışkanlığı	Var	39	6.7
	Yok	540	93.3
Herhangi bir kronik hastalığı	Var	28	4.8
	Yok	551	95.2

Araştırmadaki katılımcılardan %1.0 organ bağışçısı olmuştur, %42.0'si ise organlarını bağışlamayı düşünmektedir. Katılımcıların %20.0'si organ naklinin sosyal yönünün, %38.9'u ise tıbbi yönünün yeterince araştırılmış olduğunu düşündüğünü ifade etmiştir (Tablo 2).

Tablo 2: Katılımcıların organ bağışına yönelik bazı sorulara verdikleri cevaplar (N=579)

Değişken	Özellik	Sayı	%
Organ bağış yapmayı düşünür mü?	Evet	243	42.0
	Hayır	120	20.7
	Kararsız	216	37.3
Organ bağışçısı olmayı düşüncesinin nedeni*	İyilik yapmak için	148	25.6
	Dinen sakıncası olmadığı için	100	17.3
	Maddi kazanç için	2	0.3
	Başın yaygın teşviklerinden etkilendiği için	8	1.4
	Konu toplum tarafından kabul görüldüğü için	16	2.8
	Konunun önemini bildiği için	53	9.2
Birilerinin hayatını kurtarmak istediği için	205	35.4	
Organ bağışçısı olmayı düşünmemesinin nedeni*	Ailesinin izin vermeyeceğine inandığı için	29	5.0
	Dini açıdan uygun olmadığı için	34	5.9
	Vücut bütünlüğünün bozulmaması için	40	6.9
	Nakil olsa bile hasta hayatını kaybedeceği için	14	2.4
	Kendi hayatını riske girmesini istemediği için	30	5.2
	Konu toplum tarafından kabul görmediği için	12	2.1
Organ bağış bekleyen yakını var mı?*	Evet	16	2.8
	Hayır	563	97.2
Hangisi organ bağışçısı olabilir?*	Beyin ölümü gerçekleşenler	488	70.5
	Kanser gibi bir nedenle hayatını kaybedenler	109	18.8
	Boğulma nedeniyle ölenler	147	25.4
	Kalp krizi nedeniyle ölenler	167	28.8
	Hastanın birinci derece yakını olanlar	255	44.0
	Kan grubu uyan herhangi bir kişi	206	35.7
	Tıbben ölü kabul edilebilecekler	235	40.6
	Kan ve doku uyumu olan kadavra/canlı	267	46.1
Türkiye de organ bağışçılığı yeterli mi?	Evet	17	2.9
	Hayır	405	70.1
	Bilğim yok	157	27.0
Organ bağış için kim(ler) onay verebilir?*	Doktor	388	53.2
	Hastanın birinci derece yakını	402	51.1
	Yasaya uygun bağış yapılmışsa onay gerekmez	116	20.0
Hekimin beyin ölümü kararı konusunda tereddütünüz var mı?	Evet	58	10.0
	Hayır	206	35.8
	Bazen	315	54.2
Gerekseydi organ naklini kabul eder miydiniz? (n=566)	Evet	487	71.9
	Hayır	159	28.1
Organ naklinin sosyal yönü yeterince araştırılmış mıdır?	Evet	116	20.0
	Hayır	461	79.6
	Bilmiyorum	2	0.4
Organ naklinin tıbbi yönü yeterince araştırılmış mıdır?	Evet	225	38.9
	Hayır	352	60.8
	Bilmiyorum	2	0.3
Organlarınızı bağışladınız mı?	Evet	6	1.0
	Hayır	573	99.0

*Birden çok yanıt vermişlerdir.

Bu araştırmada yaş aralığı, cinsiyet, medeni durumun, anne eğitim düzeyi, aile tipi, alkol- ilakeyif verici madde alışkanlıklarından her biri, herhangi bir kronik hastalığa sahip olma, organ bağışı için bekleyen bir yakınının olması değişkenlerinin organ bağışışını olmayı düşünme açısından farklılık oluşturmadığı tespit edilmiştir ($p>0.05$). Ancak tablo 3'te görüldüğü üzere; sigara alışkanlığı olmayanlarda, sağlıklı iken organ bağışını yapmayı düşünmede kararsız olanlarda, Türkiye'deki organ bağışını yetersiz görenlerde organ bağışışını olmayı düşünme oranlarının daha fazla olduğu bunun da istatistiksel açıdan fark oluşturduğu tespit edilmiştir.

Ayrıca katılımcının babasının eğitim düzeyinin de fark oluşturduğu görülmüş, lise düzeyinde eğitime sahip babaların çocuklarının organ bağışılığında daha az oranlarda gönüllü oldukları tespit edilmiştir (**Tablo 3**).

Tablo 3: Katılımcıların bazı özelliklerine göre organ bağışışını olmayı düşünme durumlarının dağılımı (N=579)

Değişken	zellik	Organ bağışışını olmayı düşünüyor mu?			Test Değeri
		Evet n-%	Hayır n-%	Kararsız n-%	
Yaş	17-21 arası 22 ve üstü	167-42.8 76-40.2	86-22.1 34-18.0	137-35.1 120-20.7	$\chi^2=2.738$ $p=0.254$
Cinsiyet	Kadın Erkek	209-43.1 34-36.2	93-19.2 27-28.7	183-37.7 33-35.1	$\chi^2=4.508$ $p=0.105$
Medeni durum	Evli Bekâr Nikâhsız birliktelik	4-26.7 234-42.6 5-33.3	6-40.0 108-19.7 6-40.0	5-33.3 207-37.7 4-26.7	$\chi^2=7.373$ $p=0.117$
Annenin en son bitirdiği okul	Okur-yazar değil İlkokul mezunu Ortaokul mezunu Lise mezunu Universite mezunu	40-48.2 146-43.1 17-30.9 30-37.0 9-52.9	12-14.5 69-20.4 18-32.7 16-19.8 4-23.5	31-37.3 124-36.6 20-36.4 35-43.2 4-23.5	$\chi^2=10.625$ $p=0.224$
Babanın en son bitirdiği okul*	Okur-yazar değil İlkokul mezunu Ortaokul mezunu Lise mezunu Universite mezunu	16-55.2 ^a 99-47.8 ^a 50-44.6 ^a 37-25.7 ^a 38-48.1 ^a	4-13.8 ^b 38-18.4 ^a 20-17.9 ^a 37-25.7 ^a 18-22.8 ^b	9-31.0 ^{abc} 70-33.8 ^b 42-35.7 ^{abc} 70-48.8 ^b 23-29.1 ^{ac}	$\chi^2=23.742$ $p=0.003$
Sigara kullanma durumu	Evet Hayır	53-33.5 190-45.1	47-29.7 73-17.3	58-36.7 158-37.5	$\chi^2=12.229$ $p=0.002$
Organ bağışı bekleyen yakını var mı?*	Evet Hayır	5-31.3 238-42.3	5-31.3 115-20.4	6-37.5 210-37.3	$\chi^2=1.330$ $p=0.514$
Sağlıklı iken organ bağışı yapmayı düşünüyor mu?*	Evet Hayır	116-74.4 127-30.0	6-3.8 114-27.0	34-21.8 182-43.0	$\chi^2=96.502$ $p=0.000$
Türkiye'de organ nakilleri yeterli mi?*	Evet Hayır Bilgi yok	6-35.3 197-48.6 40-25.6	8-47.1 61-15.1 50-32.1	3-17.6 147-36.3 66-42.3	$\chi^2=39.024$ $p=0.001$

*Post Hoc test olarak z test yapılmıştır. ^{abc}: Aynı harflerin olduğu gruplar arasında 0.05 düzeyinde fark bulunmamaktadır.

Tablo 4 de; birbirinden bağımsız olan değişkenlerin organ bağışında bulunma şeklinde olan bağımlı değişken üzerindeki etkisi gösterilmiştir. Yapılan bu modelleme için -2log likelihood değeri 51.336 Nagelkerke R square değeri 0.242, overall percentage değeri %99.0 olarak tespit edilmiştir. Buna göre odds oranları bakımından

modellemeye alınan değişkenlerden hiçbirinin etkili olmadığı tespit edilmiştir (**Tablo 4**).

Tablo 4: Organ bağışında bulunma açısından lojistik regresyon analizi (N=579)

Değişken		p	OR	%95 GA
Yaş (Sayısal)		0.151	0.626	0.330-1.187
Cinsiyet	Kadın Erkek	0.996	1.00 0.000	0.000-
Medeni durum	Evli Bekâr Nikâhsız birliktelik	0.053 0.998	1.00 0.060 0.000	0.004-0.920 0.000-
Gelir düzeyi algısı	Geliri fazla Gelir gideri eşit Gideri fazla	0.192 0.790	1.00 0.129 0.700	0.006-2.790 0.051-9.651
Yetiştiği ailenin tipi	ekirdek Geniş Parçalanmış	0.164 0.999	1.00 3.529 0.000	0.599-20.809 0.000-
Organ bağışının sosyal yönü araştırılmış mıdır?*	Evet Hayır Bilmiyorum	0.839 0.553	1.00 2.131 0.000	0.175-25.912 0.000-
Organ bağışının sosyal yönü araştırılmış mıdır?*	Evet Hayır	0.221	1.00 0.300	0.044-2.062

TARTIşMA

Bu araştırmada; bir kamu niversitesinde lisans düzeyinde ebelik ve hemşirelik eğitimi alan öğrencilerin organ bağışına ilişkin algı ve tutumlarında bazı özelliklerinin etkisi araştırılmıştır.

Araştırmadaki katılımcıların yalnızca %1'inin organ bağışışını olduğu, %42.0'si organ bağışışını olmayı düşündüğü, %37.3'ünün ise kararsız olduğu grlmştir. Yaklaşık olarak her beş katılımcıdan biri "organ bağışışını olmayı düşünmediğini" belirtmiştir.

Organ bağışışını olmayı düşünme nedenleri arasında ilk üç sırayı; birilerinin hayatını kurtarma isteği (%35.4), iyilik yapma isteği (%25.6) ve dinen sakıncalı olmadığını düşünme (%17.3) almıştır. Kavurmacı ve ark. tarafından yapılan araştırmada; organ bağışışını olma ve dini inanç yaklaşımına bakılmış katılımcıların %2.5'i dinen sakıncalı gördükleri için organ bağışışını olmayı düşünmediklerini bildirmiştir (10). Bulut tarafından ilahiyat fakültesinde eğitim alan öğrencilerin organ bağışına yönelik tutumlarının araştırıldığı bir çalışmada; buradaki öğrencilerden yalnızca %31.1'i organ bağışı yapmayı düşündüğü, bu öğrencilerin %12.3'ünün "dinen uygunluk yaklaşımını" sergilediği bildirilmiştir (11). İngiltere'de yapılan bir araştırma da organ bağışışını olma kararında din, etnik köken yaş önemli değişkenler olarak bildirilmiştir (12).

Sarıgl Ordin ve ark. tarafından yapılan araştırmada; organ bağışılığına ilişkin tutumda "yar-dımseverlik ve ahlaki değerlerin" pozitif tutum

göstergesi olduğu, "tıbbi olarak ihmal edilme korkusu" ile bedensel yaralanma korkusunun" negatif etkilere sahip olduğu bildirilmektedir (1). Literatürdeki pek çok araştırmada da katılımcıların organ bağışçısı olmayı düşünme yönünde pozitif tutum sergileme oranlarının yüksek olduğu görülmekle birlikte "organ bağış kartına" sahip olma noktasında oranlarının oldukça düşük olduğu görülmektedir (12 - 15).

Türkiye'de sağlıkla ilgili bölümlerde eğitim alan öğrencilerin organlarını bağışlamayı düşünme oranlarının %28.7 ile %67.0 arasında olduğu ancak bağışta bulunanların oranlarının ise %1.8 ile %12.2 arasında değiştiği bildirilmektedir (16).

Bu araştırmadaki katılımcıların %2.9'u Türkiye'deki organ bağışçılığını yeterli olarak görmediğini; %27'si ise konu hakkında yeterli bilgiye sahip olmadığını belirtmiştir. Katılımcıların %10.1'i hekimin beyin ölümü kararına ilişkin tereddüt yaşadığını, %54.2'si ise bazı durumlar için tereddüt yaşadığını bildirmiştir. Gerekseydi organ bağışını kabul ederdim diyenlerin oranı %71.9 olup, kalanları kabul etmeyeceğini bildirmiştir. Katılımcıların %38.9'u organ bağışının tıbbi yönünün yeterince araştırılmış olduğunu düşünmektedir. Bu araştırmada yaş aralığı, cinsiyet, medeni durumun, anne eğitim düzeyi, aile tipi, alkol-ilaç-keyif verici madde alışkanlıklarından her biri, herhangi bir kronik hastalığa sahip olma, organ bağışı için bekleyen bir yakınının olması değişkenlerinin organ bağışçısı olmayı düşünme açısından farklılık oluşturmadığı tespit edilmiştir ($p>0.05$). Ancak; sigara alışkanlığı olmayanlarda, sağlıklı iken organ bağışını yapmayı düşünmede kararsız olanlarda, Türkiye'deki organ bağışını yetersiz görenlerde organ bağışçısı olmayı düşünme oranlarının daha fazla olduğu tespit edilmiş olup bu durum istatistiksel açıdan fark oluşturan değişkenler olarak görülmüştür.

OECD ülkeleri ile Türkiye'nin meta analiz yöntemiyle karşılaştırıldığı bir çalışmada Türkiye'de inanç, kültür profili, yaşam memnuniyeti ve yaşam koşulları değişkenlerinin organ bağışı üzerinde etkin olduğu bildirilmektedir (17). Bir başka araştırmada ise Türkiye'deki sağlık personelinin organ bağışçılığı konusundaki eğitimlerinin uzman olmadığına değinilmiş ve bu durumun ailelerin tutumunda negatif yönlü etki oluşturduğu vurgulanmıştır (18).

Literatürde bazı sosyodemografik özelliklerin organ bağışçısı olma/düşünme açısından fark oluşturmadığını belirten çalışmalar olduğu gibi (18 - 21) fark olduğunu belirten çalışmalarda bulunmaktadır (22 - 24).

Çalışma bulgularının farklı perspektiflerde olmasının nedeni; yöntemsel ve katılımcıların özelliklerinden kaynaklanan çeşitlilikler olarak değerlendirilmektedir.

SONUÇ

Bu araştırmada; organ bağışçısı olma tutumuna ilişkin bazı özelliklerin etkisinin ele alındığı araştırmada; yaş, cinsiyet, gelir düzeyine ilişkin algı, yetişilen aile tipi, organ bağışçısı olmanın sosyal yönünün araştırılmış olması değişkenlerinin modele dâhil edildiği analizde bu etkenlerin hiç birinin fark oluşturmadığı görülmüştür.

Sosyo - demografik ve kültürel özelliklerin organ bağışçılığında önemli olduğu bilinen bir gerçektir. Ancak organ bağışçılığında düşünme ve eyleme geçme süreçleri arasında ciddi mesafeler bulunmaktadır. Bu bağlamda özellikle ebelik, hemşirelik gibi alanlarda olmak koşuluyla sağlık eğitimi alan öğrenci gruplarında farkındalığı tespit etmeye ve oluşturmaya yönelik eğitim programları oluşturulmalı ve süregelen hale getirilmeli ve daha çok araştırma yapılmalıdır.

TEŞEKKÜR

Araştırmanın yapılmasına olanak tanıyan kuruma ve öğrencilerine ayrıca gönüllü olarak verileri toplayan araştırma görevlisine teşekkür ederim.

KAYNAKLAR

1. Sarıgöl Ordin Y, Bilik Ö, Akpınar Söylemez B, ve ark. Organ bağışına yönelik öğrenci tutumları: hemşirelik. GÜSB 2018;7(2):28-36.
2. Arslan A, Ağaçdiken Alkan S, Özdelikara A, ve ark. Samsun sağlık yüksekokulu öğrencilerinin beyin ölümü ve organ bağışına yönelik bilgi ve tutumlarına eğitimin etkisi. Samsun Sağlık Bilimleri Dergisi 2016;1(2):1-17.
3. Vicdan AK, Peker S, Uçer B. Determination of the attitudes of akşehir health high school students concerning organ donation. TAF Prev Med Bull 2011;10(2):175-80.
4. Alsaied O, Bener A, Al-Mosalmani Y, et al. Knowledge and attitudes of health careprofessionals toward organ donation andtransplantation. Saudi J Kidney Dis Transpl 2012;23(6):1304-10.

5. Yılmaz TU. Importance of education in organ donation. *Exp Clin Transplant* 2011;9(6):370-5.
6. Savaşer S, Mutlu B, Çağlar H, et al. Senior nursing schools students' views on organ donation. *Florence Nightingale Journal of Nursing* 2012;20(1):1-9.
7. Özbek Yazıcı S, Orun Kavak H, Kaya E, ve ark. Hemşirelik öğrencilerinin organ nakli ve bağışı konusunda bilgi ve düşüncelerinin belirlenmesi. *MAKÜ Sag. Bil. Enst. Derg.* 2015;3(2):66-76.
8. Özpulat F. Üniversite öğrencilerinin kan ve organ bağışına ilişkin düşünceleri. *HSP* 2017;4(2):71-9.
9. Lopez-Montesinos MJ, Manzanera Saura JT, Mikla M, et al. Organ Donation and Transplantation Training for Future Professional Nurses as a Health and Social Awareness Policy. *Transplantation Proceedings*. 2010;42:239-42.
10. Kavurmacı M, Karabulut N, Koç A. Üniversite öğrencilerinin organ bağışı hakkındaki bilgi ve görüşleri. *Hemşirelikte Eğitim ve Araştırma Dergisi* 2014;11(2):15-21.
11. Bulut A. İlahiyat fakültesi öğrencilerinin organ bağışı hakkında bilgi, tutum ve davranışları. *Kocaeli Med J* 2018;8:202-9.
12. Webb G, Phillips N, Reddiford S, et al. Factors affecting the decision to grant consent for organ donation: a survey of adults in England. *Transplantation* 2015;99:1396-402.
13. Söylemez BA, Ordin YS. Attitudes of the third-year nursing students toward organ donation: cross-sectional study. *Transplantation Proceedings* 2017;49:1698-1701.
14. Kocaay AF, Celik SU, Eker T, et al. Brain death and organ donation: knowledge, awareness, and attitudes of medical, law, divinity, nursing, and communication students. *Transplantation Proceedings* 2015;47(5):1244-8.
15. Özkan Ö, Baykara-Acar Y, Acar H. Opposition to organ donation and transplant by midwifery, nursing, and social work students. *Experimental and Clinical Transplantation* 2015;2:179-87.
16. Özbek Yazıcı S, Orun Kavak H, Kaya E, ve ark. Hemşirelik öğrencilerinin organ nakli ve bağışı konusunda bilgi ve düşüncelerinin belirlenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi* 2015;3(2):66-76.
17. Şen H, Azak EN. Bireylerde organ bağışını etkileyen faktörler: OECD ülkeleri için bir araştırma. *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* 2019;21(3): 535-47.
18. Şantaş G, Şantaş F. Türkiye'de organ bağışının mevcut durumu ve organ bağışında stratejik iletişimin önemi. *SDÜ Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi* 2018;9(2):163-8.
19. Kırılmaz H, Güler PB. Benlik saygısı ve organ bağışı tutumu ilişkisi: Üniversite öğrencileri üzerine bir araştırma. *İNSAN&İNSAN* 2019;239-62.
20. Güler S, Yava A, Karakaş Doğan S, Perim Ketenciler A. Bir üniversite öğrencilerinin organ bağışı hakkındaki bilgi ve düşünceleri. *Adıyaman Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi* 2017;3(1):418-33.
21. Karabıçak M, Türk H, Oruç İ, ve ark. Üçüncü basamak hastanesine başvuran hastaların ve çalışan sağlık personelinin organ-doku bağışı hakkındaki bilgi ve görüşleri. *Journal of Urological Surgery* 2017;4:13-7.
22. Bostancıoğlu D, Saraçoğlu GV, Öztürk M. Yükseköğretim öğrencilerinin organ bağışı konusundaki bilgi düzeylerinin ve tutumlarının araştırılması. *Genel Tıp Dergisi* 2017;27(4):140-51.
23. Güneş ME, Conak Ö. Uzmanlık öğrencisi hekimlerin benlik saygısı düzeylerinin organ bağışı tutumlarına etkisi. *Bakırköy Tıp Dergisi* 2017;13(4):195-202.
24. Aydın Z. Öztekin DS. Sağlık bilimleri fakültesi öğrencilerinin organ nakli ve bağışı konusundaki düşünceleri. *JAREN* 2019;5(2):1-7.